

PRVI MEKTEB U BUGOJNU

Prema vakufnami Ahmed-age sina Husejnova za njegov vakuf u rodnoj kasabi Bugojnu.

Salih TRAKO

Mеду brojnim vakufnamama koje se čuvaju u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu (ima ih 1102., manji dio je sačuvan i u originalu a veći dio u prepisu u tri posebne knjige prepisa vakufnama). Bugojno je zastupljeno samo sa pet prepisa vakufnama i to četiri iz početka XX stoljeća (Šijak Ibrahim sin Muharremov iz 1911. Purivatra Zečira, iz 1912.; Kero Husejn sin Hasanov iz 1913.; Čepalo Jusuf iz 1922. g.), a samo jedna iz prve polovine 18. stoljeća. To je vakufnama Ahmed-age, sina Husejnova, iz 1739. godine. Vakufnama je sastavljena i vakuf registrovan u Istanbulu, a sastavio ju je Ahmed Šejh-zade, muftija za vakufe Haremejna (dva časna harema), to jest Mekke i Medine, što se vidi iz ovjere vakufname upisane na zaglavlju dokumenta.

O vakifu Ahmed agi za sada znamo samo toliko koliko nam tekst vakufname kazuje, a to je da mu je rodno mjesto kasaba Bugojno, da mu je ocu bilo ime Husejn, a majci Aiša hatun, i da je bio visoki službenik na Carskom dvoru u Istanbulu u zvanju "rikabdar". Gdje se je školovao i kroz koje službe je prošao dok je uznapredovao do visokog ranga age carskog dvora, ne znamo. Očito je da se dobro obogatio, što će se vidjeti i iz sadržaja vakufname koji ćemo u slijedećim recimo iznijeti.

Slijedeći tekst vakufname doznajemo da je vakif Ahmed aga prije pisanja vakufname i registrovanja vakufa u Istanbulu, podigao nov mekteb u rodnoj kasabi Bugojnu, odredio službenike mekteba i ostale službe izvan mekteba koje su decidno u vakufnami iznesene. Ovdje iznosimo u sažetom obliku sadržaj vakufname.

Poslije uvodnog dijela u kome se, kao u svakoj vakufnami, iskazuje zahvala Bogu i blagoslov na Poslanika Muhammeda, a.s., prelazi se na razmišljanje o svrsi života na ovom svijetu, gdje su "dobitak i gubitak, korist i šteta na ovom dunjalučkom bazaru, dva blizanca: sreća i nesreća idu podruku, to je prolaz pun opomena, tjesnac pun opasnosti, ovaj svijet je nestalan i mišljenje da će trajati, čista je varka, iluzija, zavaravanje, utopija.

Na tom putu punom opasnosti, u tom klancu iz koga niko ne može pobjeći, u kom se teško nađe pravi prijatelj i povjerljiv drug, svako je ovisan i upućen na svoja dobra djela kao opskrbu za odlazak sa ovoga svijeta i kao ulog za dan povratka." Dalje se iznosi da je vakif "carski rikabdar" Ahmed aga sin Husejnov, bacio pogled na dobra koja mu je darovao Gospodar svih gospodara i robova. On je spoznao prevrtljivost varljivog vremena, pa je uzde svoga razbora i slobodne odluke okrenuo u pravcu

dobročinstva”, jer je došao do zaključka da je život promašen ako nije dobrim djelima ispunjen.

Dalje se iznosi šta je sve i u koju svrhu vakif uvakufio, a mi ćemo to ovdje iznijeti u vrlo sažetom obliku, kako slijedi:

- Uvakufio je kuća (za stanovanje) sa svim što njima pripada (avlija, bašča i sl.) koje se nalazi u mahalama osmanske prijestonice Istanbula, i postavio je slijedeće uvjete (odredbe, šartove):

- kuće davati na uobičajeni način pod kiriju, a od prihoda podmirivati slijedeće troškove:

- po pet (5) akči dnevno isplaćivati mulla Osmanu koji će djecu podučavati u mektebu koji je vakif podigao u blizini sultan Ahmedove džamije u njegovom rodnom mjestu kasabi Bugojnu, u kadiluku Akhisar, u Kliškom sandžaku, u vilajetu Rumeliji.

- prvom zamjeniku (kalfi) muallima u spomenutom mektebu plaćati po tri (3) akče dnevno; drugom zamjeniku plaćati po dvije (2) akče dnevno.

- Mulla Osman se također postavlja za vaiza u Sultan Ahmedovoj džamiji uz to da bude “devrhan” u toj džamiji. Za službu vaiza uživati će dvije (2) akče, a za službu devrhana takođe po dvije akče dnevno.

- Ako neki od spomenutih službenika umre, a neki od njegovih potomaka bude sposoban za službu koju je umrli obavljao, neka se njemu ta služba dodijeli. Mulla Osman kao šejh vršiti će nadzor tih službi. Poslije njega ko bude šejh, neka on vrši nadzor.

- Kada umre mektebski hodža, neka se ta služba dodijeli onom ko je sposoban. U tom pitanju neka nadzor vrše ajani (ugledni ljudi) vilajeta.

- Odredio je da derviš Alija uči suru Jasin uoči petka i ponedjeljka za spas duše vakifova oca Husejna i majke Aiše hatun, i neka uživa po tri (3) akče dnevno. Kada on umre neka se dodjeljuje njegovim sposobnim potomcima.

- Od spomenutih prihoda vakufa izdvajati dnevno po 35 akči za otplatu poreza “nezl” i “avariz” sirotinje u kasabi Bugojno.

- Za opravke tri mosta u navedenom mjestu i tri kaldrme između tih mostova te za održavanje kaldrme oko Sultan Ahmed džamije, neka mutevellija izdvaja dnevno po sto(100) groša (akči), a za putne troškove po pet (5) groša. Kada bude bilo potrebno platiti sirotinjske poreze “nezl” i

“avariz”, te opravljati spomenute tri ćuprije i četiri kaldrme, neka se iz tog novca porezi podmiruju i objekti opravljaju.

- Uvakufio je 60 džuzova časnog Kur’ana, jedan svezak Tefsiri Kadi, jedan svezak djela *Mešarik* Ibn Melika, jedan svezak *Tarikat šerhi*, jedan svezak *Multekai šerif*, jedan svezak djela *Dureri Gurer*, i jedan svezak *Ahteri* i te knjige predao muallimu navedenog mekteba i vaizu spomenute džamije Mulla Osmanu kao vakuf, s tim da ih u mektebu čuva i zainteresovanima tumači i podučava ih. Poslije njega ko bude vaiz u spomenutoj džamiji, neka navedene knjige čuva i zainteresovane podučava.

- Odredio je, dok je on živ da on bude mutevellija svoga vakufa. Nadzor će vršiti besplatno osoba koja bude na položaju age carskog dvora sa zvanjem rikabdara (u Istanbulu).

- Ako protokom vremena vakuf oslabi i prihodi budu smanjeni toliko da se ne mogu odredbe vakifove ispunjavati, neka se sve podijeli muslimanskoj sirotinji.

O ulozi vakufa u razvoju vjerskog, prosvjetnog, kulturnog, privrednog, socijalnog, zdravstvenog i drugih vidova života kao i u urbanom razvitku gradova i manjih naselja u našim prostorima pisano je u više navrata i pobuda osnivača - vakifa od više autora. Iako vakuf kao ustanova nastaje iz humanih, ovdje bih želio da naglasim posebno onu ulogu vakufa koja se u nekim odredbama vakifa, kao što je gore spomenuta odreda o otplati poreza sirotinje. U drugim vakufnamama nalazimo odredbe o brizi za stare i iznemogle osobe, o ishrani ptica u teškim zimskim danima, ishrani ostarjelih konja, pasa, zatim odredba koju nalazimo u vakufnami Kizlarage Mustafe za njegov vakuf u Mrkonjić Gradu, da se za svotu od 10.800 akči mektebskoj djeci svake godine kupi po jedna dolama i čakšire od bijele abe(čohe), po jedan ćulah od čohe “jetmiš čile” i po jedan šareni pojas i da im se to prilikom lejlei-kadra podijeli i obuče. Koliko god bude djece, neka ni jedno ne bude uskraćeno od poklona. Ukoliko spomenuta svota ne bude dovoljna, zadovoljiti se sa umanjenom količinom robe, a ne trošiti preko tog iznosa i paziti da vakuf ne oslabi. Ovo pitanje odredaba, to jest na što su sve vakifi mislili kada su svoje želje u vakufname unosili, bila bi zanimljiva tema za istraživanje, međutim ona iziskuje podosta truda i vremena, ali je treba svakako imati na umu.

Summary

FIRST MUSLIM ELEMENTARY SCHOOL IN BUGOJNO

Salih Trako

The author writes about First Muslim Elementary School in Bugojno, in Central Bosnia. The founding of this school is noted down in *vakufnama* (endowment document) of Ahmed-aga (Husein) from 1739. The *vakufnama* contains facts about his property he left behind, so called *vakuf*, in his hometown Bugojno. Ahmed-aga was high civil servant of emperor's court in Istanbul. As it is evident from *vakufnama* he was rich and very religious man. He founded this elementary school in Bugojno, appointed employees and other necessary services of the school, all precisely noted down in *vakufnama*.

Summary

أول مدرسة ابتدائية إسلامية في بوغوينو

صالح تراكو

يتحدث الكاتب عن أول مدرسة ابتدائية إسلامية في مدينة بوغوينو التي تقع في وسط البوسنة. وقد تم تأسيس هذه المدرسة سنة ١٧٣٩ بناء على وصية الواقف أحمد آغا حسين، وتحدث تلك الوصية عن حقائق متعلقة بهذا الوقف الذي تركه الواقف في مسقط رأسه بوغوينو. وأحمد آغا كان موظفا مدنيا عالي المنصب في المحكمة السلطانية باستنبول. وكما يرى من وصيته فقد رجلا كان غنيا ومتدينا جدا. لقد أسس هذه المدرسة الابتدائية في بوغوينو وعين فيها الموظفين ووفر لها مختلف الخدمات، وكل هذا موصوف تفصيلا في الوصية.

m